

Жумабаева Гулайым Абдысаматовна
ага илимий кызматкер
Педагогика илиминин жана кесиптик билим
берүү борбору
Кыргыз билим берүү академиясы

**БАТЫШТЫН СУБЪЕКТИВДҮҮ МАДАНИЯТЫНЫН
ЖАШТАРГА ӨЗГӨЧӨ ТААСИРИ**

Жумабаева Гулайым Абдысаматовна
старший научный сотрудник
Центра педагогической науки и профессионального образования
Кыргызская академия образования

**ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ЗАПАДНОЙ
СУБЪЕКТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ НА МОЛДЕЖЬ**

Dzhumabaeva Gulaym Abdysamatovna
Senior researcher
Kyrgyz Academy of Education

THE MAIN EFFECT OF WESTERN SUBJECTIVE CULTURE ON YOUTH

Аннотация: Макалада Ата Мекендик педагогикада жыныстык тарбия берилсе, Батышта сексуалдык тарбияга көңүл бөлүнөрү, алардын сексуалдык тарбиясы Ата Мекендик маданиятка жат, биздин тарбияга туура келбестиги, мектептерге жараксыздыгы белгиленет. Батыштын субъективдүү маданиятынын окуучуларга терс таасири баяндалат. Батыш өлкөлөрдө антипедагогдордун кыймылы пайда болгонун белгилейт. Алар баланы тарбиялык таасирден коргош керек деп эсептешет. Алардын пикири боюнча: мугалим балдарды тарбиялаш керек эмес, алар менен достошуусу керек. Батышта баланын антипедагогикалык образы, адамдын антипедагогикалык модели бар. Балага эмне керек экендигин өзү сезет. Бала тарбиялоонун объектиси болуш керек эмес. Австрияда «Балдар менен достошуу» антипедагогикалык ассоциация бар экендиги жазылат. Мунун аталышы кызыктуу көрүнгөнү менен, идея шектүү көрүнөт. Биздин Ата

Мекендик педагогикада тарбия – улуулардын кызматташуусу аркылуу өнүктүрүүгө өбөлгө болуучу таасирин түшүнөбүз, - дейт автор. Батышты туурай берүүнүн терс натыйжасы баяндалат. Ата Мекенибиздин этнопедагогикалык ыкмалары болгонун мугалимдердин эсине салып, айрым сунуштар берилет.

Аннотация: В отечественной педагогике проводится – половое воспитание, а Западной педагогике – сексуальное воспитание, их методы воспитания для нашей отечественной культуры не приемлимы, - пишет автор. В Западных странах возникло движение антипедагогов, которые хотят защитить школьников от любых воспитательных воздействий. По их мнению учитель должен дружить со школьниками, но не воспитывать. У них есть антипедагогический образ детей и антипедагогическая модель человека. Школьник якобы сам чувствует что ему нужно. Он не является объектом воспита-

тельного воздействия. Антипедагогическая ассоциация в Австрии называется «Дружба с детьми». Несмотря на всю привлекательность названия, многое в её деятельности представляется сомнительным. С точки зрения этой ассоциации, воспитание – это направленное насилие, разрушающее личность ребенка. Нашим отечественным педагогам ближе всего идея воспитания как воздействия взрослых на детей, через сотрудничества. В статье описывается отрицательное влияние Запада на школьников. Автор считает, что Восток – другая культура, у нашего народа другой менталитет. Не разумное подражание Запада может уничтожить нашу отечественную культуру. Автор учителям напоминает отечественную этнопедагогику, в конце предлагается методические рекомендации.

Annotation: *In the domestic pedagogy is conducted - sex education, and Western pedagogy - sexual education, their methods of education for our national culture are not acceptable, - the author writes. In Western countries, there was a movement of anti-pedagogues who want to protect schoolchildren from any educational influences. In their opinion, the teacher should be friends with schoolchildren, but not educate. They have an anti-pedagogical image of children and an anti-pedagogical model of a person. The schoolboy supposedly feels what he needs. He is not the object of educational influence. The Anti-Pedagogical Association in Austria is called "Friendship with Children". Despite all the attractiveness of the name, much in its activities is questionable. From the point of view of this association, education is directed violence that destroys the child's personality. Our domestic teachers are closest to the idea of education as the impact of adults on children, through cooperation. The article describes the negative influence of the West on schoolchildren. The author believes that the East is a different culture, our people have a different mentality.*

Not a reasonable imitation of the West can destroy our national culture. The author reminds the teachers of the national ethnopedagogy, at the end the methodical recommendations are offered.

Түйүндүү түшүнүктөр: субъективдүү маданият, индивидуализм, жыныстык, сексуалдык тарбия, рухий кризис, психикалык дарт, адеп-ахлак, тартип.

Ключевые слова: субъективная культура, индивидуализм, половое, сексуальное воспитание, духовно-нравственный кризис, психические проблемы.

Key words: *subjective culture, individualism, sexual, sexual education, spiritual and moral crisis, mental problems.*

Азыр өспүрүмдөрдүн жарандык аң-сезимин өнүктүрүү проблемалуу болууда, анткени Батыштын субъективдүү (философияда илимге каршы багыт) маданияты ЖМКда көп чыгып, индивидуализмди тандаган балдар жыл сайын өсүп жатат. Батыштын рухий абалы биз элестеткендей идеалдуу эмес, бирок аны жаштарыбыз билбейт. Макаланын максаты жаштарга Батыштын субъективдүү маданияты жөнүндө кыскача маалымат берүү, аларды оң жолго түшүү зарылдыгын түшүндүрүү, педагогдорго билим берүү системасындагы айрым мүчүлүштүктөрдү оңдоого көңүл бөлүүсүн эскертүү.

Биздин педагогикада жыныстык тарбия берилет, Батышта сексуалдык тарбия берилет. Анын үлгүлөрү мүчүлүштүктөрү менен КРда сунушталган, мисалы, Шапиронун ЖСМ (жашоонун сергек мүнөзү) боюнча программасы, «Аллис» коомдук бирикмелердин «Репродуктивдүү ден соолук», «Мен кичине бала эмесмин, бирок чоң да боло элекмин», «Балдар кайдан пайда болот», «Жаш муундар саламаттыкта болуу үчүн» ж.б. аталыштагы китепчелер. Ал жерде Батыштын моралдык жашоосу пропагандаланган. Мындай китепчелердин терс таасири жаштарга

тийип жатат. Алар КББАнын сынагында жактырылган эмес.

Батышта сексуалдык тарбиянын натыйжасында жаштар эркиндикти эңсешет. М., Германиянын окуу программасында секс жөнүндө ашыкча маалыматтар киргизилген. Андай «билимди» балдар 3-класстан баштап алышат. 12 жаштагы балдар «трахатся», «заниматся сексом» (кечиресиздер), «жыныстык байланыш түзүү» деген сөздөрдүн кайсынысы жагары жөнүндө мугалимге жооп бериши керек. Мындай окуу программдан шок болгон (психикалык таасирден организмдин функциясынын бузулган) айрым ата-энелер балдарын мектептен чыгарып, үйдөн билим берүү практикаланат. Окуу мекемелеринин жетекчилери аларга милдеттүү мамлекеттик билимден баш тартып жатат деген айып тагылып, сотко беришкен. Бул жөнүндө «Целомудренным детям не место в школе» - деген макаласында С.Н. Лазарев кенен жазат [6]. Ал макалада Батышта гомосексуалдык коомдордун абалы, үй-бүлөнүн жоктугу, ишенимдин жетишсиздиги, коомдогу рухий кризис жана алардын кесепети кенен жазылган.

Батышта үй-бүлөнү сактап калгандар аз, индивидуализмди жактаган, эркин жашоону жактырган жаштар көп. Андай эркиндикти эңсеген жаштар үй-бүлөсүн сактай алышпайт. Үй-бүлөсүз жашоонун арты жыныстык жол менен жугузган оорулардын «букетине» алып келет. Азыр Батыштын жаштары чалдыккан оорулар: сифилис, гонорея, хламидия, СПИД ж.б. Тартипсиз жыныстык жашоо образын тандаган Батыштын жаштары бири-биринен оору жугузушат, бир уколдон кийин оору жугузгандары да бар, азыр алар сыркоодон айыга албай 100 миңдеген долларды сарпташууда, бирок СПИДден (ВИЧ инфекциядан) айыга албай азап тартышууда. «Ден соолугундун чың болушун кааласаң, сойкулуктан оолак болгула», - деп медицина илими эскертет, бирок аларды уккан жаштар аз [6].

Батышта адамдын негизги максаты – акча табуу. Мындай жашоону туура көрүп, Батышты туураган жаштар көбөйдү. Азыр канча наристелер балдар үйүнө калтырылган, алардын арасында социалдык жетимдер да бар, социалдык жетим деп атасы, энеси бар, бирок баласын асырагысы келбеген, же «асыраганга шарты жок», кароосуз үйдө же интернатта калган балдарды аташат. Азыр КРда балдар үйүндө тарбияланып жаткандардын жарымы – социалдык жетимдер. Ата-энесинен бөлүнүп, балдар үйүндө тарбияланып жаткандар ата-эненин ырайымынан куру калышат, андай балдар мерес болуп чоңоюшат. Жетим балдардын психикалык абалына караганда ташталган балдардын абалы алда канча начар болот. Өз баласына ырайым кылбаган жаштар кимге ырайым кылышы мүмкүн? Булар – эң ырайымсыз адамдар, коом ырайымсыздыкка ооп бара жатат.

Батышты туураган жаштардын арасында жарандык «никени» (никесиз союздун) тандандар пайда болду. Никесиз союздан кийин аборттун саны көбөйөт. РИА (Россиялык Илимдер Академиясынын) билдирүүсүнө караганда 2005-жылы РФда 1млн. 611 миң, КРда 64 миң аборт жасалган. Статистика боюнча бул Россияда боюна бүткөн келиндердин 60% түзөт. Натыйжада төрөлгөн балдардын саны азайып жатат. Медицина кызматкерлеринин ырастоолоруна караганда ар бир аборт аялдын физикалык, психикалык соолугуна зыян, муну жаштар билишет, бирок анын саны азайган жок. Туура эмес тарбияланып калган жаштар өзүн тыя албай калышат. Элдин ден-соолугу начарлап бара жатат. Сексуалдык «эркиндиктин» натыйжасында бирин-бири өлтүрүү көбөйөт. Бир аялды эки эркек талашса, арты чатак, кырсык, киши өлтүрүү менен бүтөрүн укук коргоо кызматкерлери жакшы билишет.

Жаштардын үй-бүлө күтүүгө карата жоопкерчилиги төмөндөп бара жатат. Бул да – Батыштын кинолорунун, субъективдүү маданиятынын «жемиши», биздин үй-бүлөлүк

тарбияга жетишерлик камкордук көрбөй жатканыбызга бул далил боло алат. Жыныстык тарбия туура жүргүзүлгөн чөйрөдө жигит үй-бүлө күтөрү менен үй-бүлөнүн кожоюну болот. Бул менин өмүрлүк жарым, балам деп, аларга камкордук көрүп, багат. Алардын алдындагы жоопкерчилигин билет. Ал эми туура эмес тарбия жүргүзүлгөн же тарбияланбаган жигит көрүнгөн гүлдүн нектарын соруп, курт чачкан көпөлөккө окшош. Аны менен жыныстык байланышта болгон келиндин боюна бүтүп калса, «Мен кайдан билем, бала меникиби же башканыкыбы, бул сенин проблемаң, эмне үчүн мен сени багышым керек,» - дейт. Күнөө экөөндө тең бар, бирок, эми күнөө кызга оодарылат. Үй-бүлөнү күткөндөр өз баласына сүйүктүү ата-эне болушат, алар нормалдуу коомду түзүп, анын өнүгүшүнө салым кошуп жашайт. Үй-бүлө күтпөгөн «көпөлөктөр», жеңил ойлуу кыздар – коомдогу проблеманын булагы болууда.

Үй-бүлөнү сактап калыш үчүн жубайлардын бири-бирине карата таза, ак болушу маанилүү. Үй-бүлөнүн бузулушунда жубайлардын биринин жеңил ойлуулугу себеп болушу мүмкүн. Үй-бүлөнүн бузулушу менен бала көбүнчө эне тарабында калып, атадан, туугандарынан кол үзүүгө мажбур болот. Бул мурда биримдиги бар куда-сөөктүн бөлүнүшүнө алып келет. Никелүү үй-бүлөнү сактап калгандар гана куда-сөөк тарабынан мамилени сактап калууга жөндөмдүү болушат. Ажырашкан үй-бүлөнүн балдарынын көпчүлүгү ата тегинин же тай ата, тай эне тарабындагы жакындарынын ким экенин билбей чоңоюшат. Туугандарын билбеген бала жакындарына жат болуп чоңоёт. Баланын адам катары калыптанышына мунун терс таасири бар.

Сексуалдык эркиндиктин натыйжасынын бири – гомосексуализм (бачабаз). Коомдо адептик нормалар сакталбаса, баарына уруксат берилгендикке (вседозволенность) жол ачылат. Бир адепсиздикке көз жумулат,

экинчисине жол берилет, бара-бара адепсиздик нормага айланат. Гомосексуализм бир күндүк адепсиздиктин натыйжасы эмес, башында эки жигит «жөн эле» чогуу сууга түшөт, анан бири-бирине «жөн эле» тамашалайт, ошол «жөн эле тамашалардын» арты эмне болгонун өздөрү билбей калышат. Азыр Батышта гомосексуализм менен лизбияндардын коомдору бар [6].

Техас Университетинин окумуштуусу Марк Рагнерус мындай дейт: Бир жыныстуу үй-бүлөлөрдүн 24% чейин психикалык ооруларга чалдыгат. Бул ыплас иштин кесепетинен дүйнө жүзүндө 40% адамдар гонорей оорусу менен ооруйт, 60% сифилис оорусун жугузгандар – гомосексуалисттер (бачабаздар). Алардын көпчүлүгү гепатит Б, ичеги-карын (гейсиндром, туберкулез ж.б.) ооруларга чалдыгышкан. Кыргызстанда көп жылдан бери эмгектенип жүргөн нарколог врач Шайлобек Асанов мындай дейт: «Эки эркектин биригип жашоосу (бачабаздыгы) урологиялык, жыныстык ооруларга алып келет. Ошону менен бирге эркектик сапатты жок кылат, тукумсуздукка алып келет. Бачабаздык азыркы күндө айыккыс оору СПИДдин (ВИЧ) көбөйүүсүнө себеп болот. Медициналык адистердин пикирине караганда бачабаздардын орточо жашоо-өмүрү 40 жаш, алардын 9% гана 65 ке чейин жетет».

Психолог адистердин пикири боюнча үй-бүлөлүк никеде жашаган бачабаздар өздөрүн бактысыз сезишет. Бачабаздардын кылмыштуулугуна токтоло кетсек: Лос Анжелестин статистикасы боюнча 6-7 жаштагы балдардын зордукталышынын 30% бачабаздарга туура келет. АКШдагы жан кестиликтин (суицид) жарымын бачабаздар түзүшөт. Батышта алардын укугун коргош керек, - дешет, алар соо балдарды бузуп жатышса, соолордун укугун ким коргош керек!? Мамлекет пахышаканалардан (бузулган аялдар кызмат өтөгөн үйдөн) «пайда» табат (налог алат). Мындай «пайданын» зыяны канча? Аны ойлоонууга жөндөмсүз адамдар көбөй-

гөн. Адам үчүн баарынан коркунучтуу нерсе – адамдык ар-намысын, ыйманын, уятын, абийирин, ырайымдуулугун жоготуу. Андан кийин адам жаныбарга окшошуп, эч кандай тартиби жок жашоого өтөт.

3. Фрейд: «Бардык психикалык дарттын себеби – христиандык нормаларды сактап, интимдик жашоодон уялуудан пайда болот, (интимдик) жакындыктан өзүн тыюу нервди бузат» - деп ырастаган. Ошондуктан Европада «Андай жашоодон уялбаш керек» - деп эсептешет. Эми бул «теориянын» натыйжасы кандай болгонун айта кетели. Америкада күнүнө 1900 аял сексуалдык зордукка дуушар болот. Алардын 20% өзүнө жакын эркектер (атасы, өгөй атасы, агасы ж.б.), 47% физикалык (денеси) жаракатка дуушар болуп, зордукталат. Кызматта иштеген аялдардын 42% (көбүнчө жетекчиси) акидей асылып жүрүп, мажбурланат. 1995-жылы Американын сойкулуктан түшкөн кирешеси 2500 миллион доллар. Жер жүзүндө СПИДге кабылгандар 50 миллиондон (2008) ашты. Кароосуз калган балдардын саны 90 миллиондон ашты. БУУнун маалыматы боюнча дүйнө жүзүндө СПИДден (ВИЧ инфекциядан) каза болгон жаштар 20 миллиондон ашты (2013). Ар бир секунд сайын 15-20 жаштар ВИЧ инфекциясын жугузуп жатышат. Алардын саны күнүгө 6 миңге көбөйүп жатат. Алардын жарымынан көбү 25 чыга элек жаштар, өспүрүмдөр.

Россияда физикалык, психикалык, сексуалдык зордукка дуушар болгон өспүрүмдөр 40% ке жетти, КРда 26% түзөт (2009). КРнын Башкы прокуратуранын маалыматы боюнча 2010-жылы жашы жете элек кыздарга карата зордуктоо фактылары 75, 2011-жылы 80, 2012-жылдын 9айында 116 катталган. Анын 67си 10 жашка чыга элек наристелер [5]. Азаттык радиосунун 19-20.07. билдирүүсүнө каранганда 2011жылы Москва шаарында кыргыз кыздары 200 бала төрөп, айрымдарын өлтүрүп, айрымдарын таштап кетишкен. Коом рухий сырскоо абалга жетти.

Аялзатына ушундай баадагы «эркиндиктин» кереги бар беле? Батыштын идеологиясын, глобалдык, гендердик саясатын жүзөгө ашыруу максатын көздөгөн, балдардын агрессивдүүлүгүн жогорулатууга багытталган, сексуалдык эркиндикти пропагандалаган компьютердик оюндар бар. Адамдын оорулуу болушуна көбүнчө коом да, табийгат да күнөлүү эмес, адам өзү күнөлүү, анын негизги себеби – жашоосу акыл-эстүү уюшулбаган [10].

Батыштын субъективдүү маданиятынын таасири менен коомдо сойкулук, баңгилик, суицид, ажырашуу ж.б. рухий илдеттер көбөйгөн. Мисалы, 1982-92-жылдары Казакстанда ажырашуу 2%, орустарда 21-24%, 1992-97-жылдары казактарда 7-12%, орустарда 43-47% түздү. Азыр бул көрсөткүч казактарда ошол бойдон калды, орустарда 2005-жылы 22% болуп азайган. Себеби эмнеде? Себеби биздин улутта турмушка жеңил караган жаштар көбөйүп, ата-эненин, коомчулуктун, диндин, үй-бүлөнүн ынтымагын сактоодо таасирин жоготкондугунда. Россияда дин таануу билимин өздөштүрүүгө абдан көңүл бөлүп жатышат [2].

Илгери кыргыз-казакта ажырашуу уят эсептелген. Ажырашкан жаштар айылда баш көтөрүп жүрө алган эмес, андай үй-бүлөнү уруу башчылары, аксакалдар жараштырып койчу [4]. Азыр кыргыз үй-бүлөнүн ¼ ажырашкан же ажырашуу алдында турат же «жарандык нике» деген болор-болбос нерсе менен кармалып турат. Азыр эмне көп, педагогика көп, музей педагогикасы, кызматташтык педагогикасы, биргелешкен педагогика, өнүгүүнүн педагогикасы, спорттук, коррекциялык педагогика ж.б. педагогика илиминин докторлору, кандидаттары көп, бирок чыныгы педагогдор аз. Тарбия натыйжасыз [2].

Азыр никесиз аялзаттын төрөшүнө элдин мамилеси кандай, ошого көңүл бөлөлү. Турциянын – 86,3%, Египеттин – 95%, Ирандын – 79,9%, Кыргызстандын – 80,9%, АКШнын

– 43,4%, Франциянын – 27,4% элинин мамилеси терс экендигин билдиришкен. Гомосексуализмди кабыл алыш керекпи, деген суроого «ооба» деп жооп берген өлкөлөрдүн жарандарынын пайыздык көрсөткүчүн айта кетели. Швеция – 86%, Франция – 83%, Чехия – 83%, Испания – 82%, Германия – 81%, ж.б., ал эми Египет – 1%, Эфиопия – 2%, Кения – 3% ж.б. (Pew Global Attitudes Project 2007). Байкаңыз, Чыгыш элдердин көпчүлүгүнүн бул маселеге позициясы туура, ал эми Батыш мамлекеттеринин жарандарынын позициясы туура эмес.

Балдарга эмне таңууланса, ошону өздөштүрүшөт, ошентип дүйнө таанымы туура же туура эмес калыптанат. Ага сунушталган туура эмес маалыматтарды сиңирип алгандан кийин аларды манипуляциялоо жеңил болуп калат. Биздин өлкөнүн жарандарына мурда коммунисттик идеология жана атеисттик билим таңууланса, азыр Батыштын идеологиясы жана космополитисттик, глобалдык саясат таңууланып келе жатат. Бир америкалык директор мугалимдерге төмөнкүдөй мазмундагы кат жөнөтүптүр: «Мен фашисттик концлагерде болгом, адам көргүс нерсени көргөм, билимдүү инженерлер газга ууландыруучу камера курган, билимдүү врачтар, медайымдар балдарды ууландырып өлтүрүшкөн, жогорку окуу жайдын бүтүргөн адамдар балдарды, аялдарды куйкалап өлтүрүшкөн, ошондуктан мен билимдүүлүккө ишенбейм, Окуучуларга адам болууга жардам бергилечи, силердин аракетинер билимдүү «бокочо», билгич психопат, Эйхмандар болууга алып келбесин. Билимдүүлүк адам болгондо гана пайдалуу болот» [6].

Азыркы педагогикада идеалдуу адамдын образы жок. Ошондуктан биз каалаган образды эле билебиз. Ар бир мугалим баланын окууга мамилеси боюнча баалайт. Анын ички абалына, ынанымына, ыйманына жеткиликтүү көңүл бөлбөй жатабыз. Жашынан туура эмес ынанымда калыптанган жаштар оома болушат. Ынанымы туура эмес калып-

тангандардын ичинен өзүнүн өздөштүргөн билиминин негизсиз билим экенин түшүнгөндөр аз чыгат. Ал ынаным – методологиялык негизи ишенимдүү эмес билимдин натыйжасы экендигин түшүнбөй кеткендер да бар. Негизсиз билимди өздөштүргөндөрдүн жан дүйнөсү жардылана берет. Аны «пайдасыз билим» - деп атайт. Пайдасыз билим алуу – пайдасыз жумуш аткаруу, туура эмес багытта жолду басуу сыяктуу. Адам андан көңүлү калып, кризиске, депрессияга келет. Азыркы адептик-рухий кризистин себебинен кутулбай, анын натыйжасынан кутула албайбыз. Муну түшүнүү керек [1].

В.С. Кукушин «Тарбиялык иштердин теориясы жана педагогикасы» – деген китебинде: «Батыш өлкөлөрдө антипедагогикалык кыймыл пайда болду, алар баланы ар кандай тарбиялык таасирден коргош керек», - дешет. Алардын пикири боюнча: мугалим баланы тарбиялабай эле бала менен достошуу керек, Батышта баланын образы да антипедагогикалык, адамдын модели да антипедагогикалык. «Бала өзүнө эмне керек экендигин сезет, ал тарбиялоонун объектиси эмес» - дешет. Австриянын антипедагогикалык ассоциациясы «Балдар менен достошуу» - деп аталат. Мунун аталышы жагымдуу көрүнгөнү менен идеясы шектүү. Бул ассоциациянын пикири боюнча: «Тарбиялоо бул – максатка багытталган зордук, ал баланын инсандык сапатын бүлүндүрөт». Биздин пикирибиз боюнча тарбиялоо – педагогдордун кызматташуу аркылуу балдарга оң таасир этүүсү [1].

Батыштын педагогдору СССРдын билим берүү системасын сынга алышат: «Мектепте авторитардык стиль өкүм сүрөт, мажбурлап окутушат, окуучуларда кубануу жок, коомдун баалуулуктары туура эмес, ошондуктан тарбиялоо системасы натыйжалуу эмес ж.б.» Мында чындык жок эмес, бирок Батыштын адептик-рухий тарбиясы СССРдыкынан дурус эмес. Мындай күрөш бүгүн эле пайда болгон жок, эртең эле бүтүп калбайт. Биз Батыштын идеологиясына туруштук бериши-

биз үчүн өзүбүздөгү ар кандай «мифтерден» кутулуп, конкурент жөндөмүбүз жогору болуш керек. А.В. Гладкий «Билим берүүнүн максаты жана билим алууга (баланын) укугу» - деген эмгегинде «акыркы он жылдыкта төмөнкү мифтер бар» деп жазган. Биринчи миф техникага, технология байланыштуу. Элдин жашоосунда мурда биринчи орунду дин ээлесе, азыр техника, технология ээледі. Мурда билим берүүнүн максаты – адамдын моралдык сапатын жогорулатуу, ата-бабалардын рухий мурастарын үйрөтүү болгон. Азыр өндүрүш, продукция, квалификациялуу жумушчу күчү, капитал, үй-бүлөгө киреше алып келүүчү адам керек болуп калды. Мугалимди билим берүүнүн, тарбиялоонун технологиясын үйрөтүп койсок, натыйжа камсыз болот деген иллюзия пайда болду. Окуучу деталь эмес, мугалим конвеердин жанында турган жумушчу эмес. Чыныгы инсан чыгармачыл педагогдун жеке аракети аркылуу калыптанат.

Экинчи коркунучтуу миф – өспүрүмдөрдүн «өзгөчө маданияты», чоңдор менен балдардын тең укуктуулугу жөнүндөгү миф. Официалдуу документтерде «Мектеп окуучуларга билим берүү боюнча кызмат кылыш керек». Мындай шартта мугалим өзүнүн көз карашын, ынанымын, табитин таңуулаганга укугу жок болот. Ата-энелердин мугалимдердин авторитети төмөндөйт, анткени турмушта бардыгы ойдогудай эмес. Анда мугалимдердин өзүнө ишенимдүүлүгү төмөндөйт. Балдар ата-энесин сыйлабай калып, башка жактан авторитеттүү адам издешет. Мындай шартта уятсыз ишкерлер, НПОлор вакуумду толтурган авторитет болууга аракеттенишет. Жаштардын кызыгуусу, кээде сырткы таасирден, кээде ички мотив менен өзгөрүп турат. Батыштын идеологиясын жактоочулар аң-сезимдүү жана пландуу түрдө аны таратууда. Алар жаштарга оңой акча табууну пропагандалоо максатын көздөйт. Пропаганда теле, радио, кино, реклама аркылуу жүргүзүлөт. Бул жыйынтыкка советтик

же постсоветтик окумуштуулар эмес, а бүт өмүрүн билим берүү маселелерине арнаган АКШлык профессор А. Блум келген [1].

Үчүнчү миф – акчанын «чектебеген бийлиги», пулуң болсо, бардык маселе чечилет деген идеология. Чыгышка (Кытай, Корея, Япония ж.б.), Россияга караганда АКШда билим берүүгө көп акча сарпталат. Бирок Чыгыштын, Россиянын тарбия-таалими алардыкынан натыйжалуу экендигин америкалык адистер таанышпайт. Билим берүүдө экономикалык маселелер эң маанилүү нерсе эмес. Төртүнчү миф – педагог-новаторлор жөнүндөгү миф, А.В. Гладкунун пикири боюнча окутуунун жаңы технологиясын билген педагогдор барын чечет деген миф, ал Сталиндин бийлигинен кийинки жылдары пайда болгон. Таланттуу педагог В.Ф. Шаталовдун эмгектеринде да технократизм, механикалык жаттатуу, тоталитардык ойлом байкалат. «Ата-энелердин эскерткичинде» чогулушка келбеген ата-энелердин себебин аныктап, атайы чогулушка салуу керек деп айтылат.

Бешинчи миф Батышта билим берүүнүн алтын доору болуп жаткан сыяктуу маалыматтар берилүүдө. Биз советтик доордо Батышты аябай сындасак, азыр жерге-сууга тийгизбей мактап жатабыз. «Акыркы жылдары Батышты мактоо, чет өлкөлүктөргө көшөкөрлөнүү, космополитизм менен күрөшүүдөн да терс тарбиялык таасири бар формага өттү» - дейт В.С. Кукушин. А.В. Гладкунун пикири боюнча: «Баарынан коркунучтуу миф – кандай билим берүү жакшы, кайсынысы жаман, рынок талаш-тартыштын барын токтотуп, ордуна коёт», - деген миф. Бул миф экономиканын коомдогу ролун ашыкча баалагандыгында. Адамзаттын рухий жашоосу жана коомдук түзүлүштөр өндүрүштүн базисинде түзүлгөн деген мнимый идея көпчүлүктүн аң-сезимине «отурукташууда». Чындыгында экономикалык абалдын маанилүү болгонуна карабастан, ал адамзаттын турмушунун бир гана тарабы, рынок эконо-

миканы тартипке салат, ал эми турмуштун башка бөлүгүн (билим берүүнү, адептикрухий тарбияны, динди, искусствону) жөнгө сала албайт [1].

Сөзүбүздүн акырында Я.А. Коменскийдин оюна көңүл бургубуз келет: «Байдын да, кедейдин да, башчынында, баш ийгендинда, акылдуунун да, акылсыздын да балдарын окутуп, тарбиялоо керек. Аялдар да билимдүү болуш керек, алардын колунда адамзат тарбияланат, аялдын акылсызы түбү жок кумарага окшош, канчалык жуусаң да түптүү жана таза болбойт. Анын тазалыгынан кимге пайда! Зээндүү, ыймансыз акыл, жаман нерсени көп чогултат, акмакчылыкты жасайт, башчылар жакшы башкаруу үчүн, баш ийгендер акыл-эстүү болуш үчүн, байлар урпакка тойгон чочкодой болбош үчүн, жардылар акылсыз эшектей болбош үчүн билим берүү системасы окуучуну интеллектуалдык жактан өнүктүрүп чектелбей, тарбияга көңүл да бөлүшү керек». Мектептен окуучу эмнени алып жатат, анын күндөлүгүндөгү баа маанилүү эмес, анын мээсинде жана жүрөгүндө калган нерсе маанилүү.

Эми мугалимдерге берилген сунуштарга көңүл бөлөлү:

1) Башка элдин маданиятын туураган эл өз маданиятынан ажырайт, маданиятынан ажыраган эл маңкуртчулук илдетине чалдыгат, аны эч ким сыйлабайт. «Бирөөнүн элинде султан болгуча өз элинде ултан бол» - деген накыл сөздү окуучуларга айта жүргүлө.

2) «Ашыккан кыз эрге жетпейт, эрге жетсе, этек-жеңи жерге жетпейт», «Отурган кыз ордун табат», «Газалык – ыймандын жармы», - деген сыяктуу нускаларды унутпагыла.

3) Көрүнгөн элди туурабагыла, ал маданиятсыздыктын белгиси, бирөөлөрдү тууроо – өз сапатын өлтүрүү сыяктуу. Кимди туура-

саңар, ошолор келген психикалык проблемага келеринерди унутпагыла.

4) Кыргыз болуп туулган соң, ата-бабалардын рухий мурастарын сактайлы. Кыргыз – кылымдардын сынагына сынбай, туруштук берип келе жаткан элдердин бири. Көңүлүнөрдү көтөрө турган нерсени ойлогула, сергек, тын болгула, бири-бириңердин көңүлүнөрдү көтөргүлө.

5) Улуттук мурастарды, маданиятыбызды, тарыхыбызды эстегиле. «Эси жок курсагы тойгонуна кубанат» болбойлу. «Эси кеткен итке түлкү каткыраарын» (тамсилди) унутпагыла.

Адабияттар:

1. В.С. Кукушин. Теория и методика воспитательной работы. Ростов-на-Дону. Изд “Март”.2002.
2. И. Исамидинов. Ааламдашуу доорунда жаштардын тарбиясы. /Мугалим №2. 2014.
3. Н.А. Константинов, Е.Н.Медынский, М.Ф.Шабаева. История педагогики. М., Просвещение. 1974.
4. Мацкевич И.К. Казакская семья: контекст для этнопедагогического подхода. Этнопсихология жәнэ этнопедагогика. Алматы. “Казак университети”. 2007. 39-б.
5. Н. Абдыкадыров. Зордук. Супер инфо №526. ноябрь. 2012.
6. С.Н. Лазарев. Диагностика кармы. – М., 2000. 11-б.
7. Лиуза Хей. Новейшая энциклопедия здоровья и счастья. –М., 2002.
8. Воспитание детей по сунне пророка. Составитель Алиев А.Б. Махачкала. 2005.
9. Я.А.Коменский. Педагогическое наследие. – М., Педагогика. 1989.
- 10.Н.М. Амосов. Раздумье о здоровье. М., 1999.

*Рецензент: п.и.к., доцент
Иманкулов М.К.*